

Кыргыз Республикасында мектеп тамак-ашын өнүктүрүүнүн негизги багыттары

1. Учурдагы кырдаалды жалпы баалоо

Дүйнөлүк финансы кризиси, биринчи кезекте азык-түлүктүн жана отун бааларынын кымбатташы республиканын экономикасына олуттуу сокку берип, мамлекеттик бюджеттин тартыштыгына алып келген.

Өз учурунда бул факторлор калктын кыйла аялуу катмарларына өтө терс таасирин тийгизген. Кедейчиликке каршы күрөшүү боюнча мурдагы программалардын жыйынтыктары дээрлик жокко чыгарылган: 2012-жылы кедейчиликтин деңгээли 28%ды түзүп, калкты социалдык жактан коргоонун натыйжалуу жана иштиктүү тутумун калыптандыруу зарылчылыгын ырастаган.

Кыргыз Республикасынын туруктуу калкынын саны 2014-жылдын башында 5 млн 765 миң адамды түзгөн. Калктын үчтөн бир бөлүгү (38%) шаарларда жашайт, ал эми үчтөн эки бөлүгү (62%) – айыл жеринде турат. Калктын орточо жыштыгы бир чарчы километрге 27 адамды түзүүдө. Кыйла жыш турукташкан региондорго Чүй облусу жана Бишкек шаары кирет, бул жерлерде калктын үчтөн бир бөлүгү (бир чарчы километрге 80 адамдан ашуун) жайгашкан.

Өсүп келе жаткан муктаждыктарды канааттандыруу үчүн бюджеттик каражаттар бардык эле учурларда жетиштүү боло бербейт. Киреше деңгээли төмөн болгон үй-бүлөлөрдү натыйжалуу коргоого муктаждык азык-түлүктүн бааларынын кымбатташына жана жумушсуздуктун өсүшүнө байланыштуу барган сайын күч алууда.

Азыркы учурда Кыргыз Республикасында баштапкы мектептин окуучусу үчүн сапаттуу тамак-аштын жеткиликтүүлүгү маанилүү маселелердин бири болуп эсептелет. Жылына эки жолу Бириккен Улуттар Уюмунун Дүйнөлүк азык түлүк программасы (мындан ары – БУУ ДАТП) үй чарбаларынын азык-түлүк коопсуздугуна туруктуу баалоо жүргүзүп турат. “Кыргыз Республикасындагы азык-түлүк коопсуздугу менен байланышкан кырдаал” изилдөөлөрүнүн жыйынтыктарына ылайык (2013-жылдын сентябры) үй-бүлөлөрдүн 15% азык-түлүк коопсуздугунун статусу төмөн болгон.

2012-2013-жылдардын мезгилинде кырдаалдын олуттуу жакшыргандыгына карабастан кирешеси төмөн болгон үй-бүлөлөрдүн катары жогору бойдон калууда. Маселенин мындай абалы биринчи кезекте тамак-аш продуктуларынын бааларынын кымбатташы жана 2012-жылдагы түшүмгө кургакчылыктын тийгизген терс кесепеттери менен шартталган.

Азык-түлүк коопсуздугунун учурдагы статусунун факторлорунун бири өлкөнүн таза импорттон көз карандылыгы болуп эсептелет. Алсак, буудай унун импорттоо ички керектөөнүн 30% түзөт, ал эми бул өсүмдүктүн баалары жогору бойдон калууда, атап айтканда, 2014-жылдын мартында ундун чекене орто баасы өткөн айга салыштырмалуу 4%га өсүп, 2012-жылдын май-июнунда белгиленген акыркы үч жылдын ичинде эң арзан баадан 37%га жогору болгон.